

**DEVELOPMENT OF MUSICAL PERCEPTION IN CHILDREN THROUGH ORGANIZING
MUSIC LISTENING ACTIVITIES IN PRESCHOOL EDUCATION**

Djalilov Ergash Kenjayevich
Samarkand State Pedagogical Institute, Professor

Abstract: This article discusses the development of musical perception in children through effective organization of music listening activities in preschool education institutions. It analyzes methodological approaches considering children's age and psychological characteristics.

Keywords: preschool education, music listening, musical perception, aesthetic education, emotional development, children's psychology, music education.

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA MUSIQA TINGLASH FAOLIYATINI
TASHKIL ETISH ORQALI BOLALARDA MUSIQIY IDROKNI RIVOJLANTIRISH**

Annotatsiya. Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida musiqa tinglash faoliyatini samarali tashkil etish orqali bolalarda musiqiy idrokni rivojlantirish masalalari yoritilib, unda bolalarning yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda musiqa tinglash jarayonini tashkil etishning metodik jihatlari tahlil qilingan. Shuningdek, musiqa tinglash orqali bolalarda eshitish madaniyati, estetik did, emotsional sezgirlik hamda musiqani anglash ko'nikmalarini shakllantirish yo'llari ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, musiqa tinglash, musiqiy idrok, estetik tarbiya, emotsional rivojlanish, eshitish madaniyati, bolalar psixologiyasi, musiqa tarbiyasi.

Kirish. Maktabgacha ta'lim tizimida bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashda musiqiy tarbiya alohida o'rin tutadi. Ayniqsa, musiqa tinglash faoliyati bolalarning estetik didini shakllantirish, musiqiy idrokini rivojlantirish hamda ularning emotsional va kognitiv rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadigan muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Maktabgacha yosh davri bolaning sezgi, idrok va tasavvur jarayonlari jadal rivojlanadigan bosqich bo'lib [5], aynan shu davrda musiqani faol anglash, uning mazmunini his etish va unga nisbatan ongli munosabat shakllana boshlaydi. Shu sababli maktabgacha ta'lim tashkilotlarida musiqa tinglash jarayonini ilmiy-metodik asosda tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar, xususan, yosh avlodni estetik jihatdan barkamol etib tarbiyalashga qaratilgan davlat siyosati musiqa ta'limiga bo'lgan e'tiborni yanada kuchaytirmoqda. Bu esa musiqa mashg'ulotlarini, jumladan, musiqa tinglash faoliyatini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etishni talab etadi. Musiqa tinglash jarayoni bolalarning faqat eshitish faoliyati bilan cheklanmay, balki ularning musiqiy tafakkurini, hissiy kechinmalarini, tasavvurini va ijodiy faolligini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bois musiqa tinglashni to'g'ri tashkil etish orqali bolalarda musiqani ongli idrok etish, uning obrazlarini tushunish va baholash ko'nikmalarini shakllantirish mumkin.

Asosiy qism. Musiqiy faoliyat maktabgacha yoshdagi bolalar rivojida muhim o'rin tutadi. U faqat musiqani eshitish bilan cheklanmay, balki uning mazmunini anglash, his etish va obrazlar orqali tasavvur qilish jarayonini o'z ichiga oladi. Aynan shu jarayon orqali bolalarda estetik did, emotsional sezgirlik hamda ijodiy tafakkur shakllanadi. Musiqa bolalar ongiga kuchli ta'sir ko'rsatib, ularning hissiy va kognitiv jarayonlarini faollashtiradi. Bola musiqa orqali ritm, melodiya va tempni idrok etadi, shu bilan

birga musiqaning ichki mazmunini anglashga harakat qiladi. Bu esa bolalarda diqqat, xotira, tasavvur va obrazli fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi[4].

Musiqiy idrok esa musiqaning ritmik, melodik va garmonik tuzilishini anglash hamda unga nisbatan hissiy munosabat bildirish jarayonidir. U bolaning individual tajribasi, hissiy holati va dunyoqarashiga bog'liq holda shakllanadi. Musiqa orqali bola quvonch, hayajon, sokinlik kabi turli hissiyotlarni farqlashni o'rganadi, bu esa uning emotsional rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi [3].

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida musiqa tinglash faoliyati musiqiy idrokni rivojlantirishning muhim vositasi hisoblanadi. Musiqa tinglash jarayoni passiv eshitish emas, balki bolaning faol ishtirokini talab etadigan murakkab pedagogik jarayondir.

Musiqa tinglashning asosiy maqsadi – bolalarda musiqaning mazmunini anglash, uning kayfiyati va obrazlarini his qilish hamda estetik didni shakllantirishdir. Shu sababli musiqa mashg'ulotlarida tinglash jarayoni oldindan rejalashtirilgan, izchil va maqsadga yo'naltirilgan bo'lishi lozim [6].

Musiqa tinglashni samarali tashkil etishda quyidagi metodik jihatlarga e'tibor qaratish zarur:

Asarni tanlash – bolalarning yosh xususiyatlari va qiziqishlariga mos, sodda va obrazli musiqiy asarlar tanlanishi lozim;

Oldindan tushuntirish – tinglanadigan asarning mazmuni, kayfiyati haqida qisqacha ma'lumot berish bolalarda qiziqish uyg'otadi;

Faollashtirish – bolalarni musiqani tinglash jarayonida savol-javob, tasvirlash, harakat orqali faol ishtirok etishga undash;

Tasavvur uyg'otish – musiqa asosida obrazlar yaratish, voqealarni tasavvur qilishga yo'naltirish.

Bu usullar orqali bolalarda nafaqat musiqiy idrok, balki tasavvur, diqqat va ijodiy fikrlash ham rivojlanadi [6].

Musiqiy idrokni shakllantirish bolalarning hissiy va aqliy rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Musiqa tinglash jarayonida bolalar turli hissiy holatlarni boshdan kechiradilar, bu esa ularning emotsional tajribasini boyitadi. Masalan, tez ritmli musiqa quvonch va hayajon uyg'otsa, sekin tempdagi kuylar sokinlik va xotirjamlik hissini paydo qiladi. Musiqa bolalarda o'z his-tuyg'ularini anglash va ifodalash ko'nikmalarini shakllantiradi. Bu esa ularning ijtimoiylashuvi va o'ziga ishonchini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, musiqa orqali bolalar o'z hissiyotlarini harakatlar, mimika va nutq orqali ifodalashni o'rganadilar. Musiqiy idrokning rivojlanishida tasavvur muhim o'rin egallaydi. Musiqa tinglash jarayonida bolalar ongida turli obrazlar va manzaralar shakllanadi. Bu esa ularning ijodiy tafakkurini rivojlantiradi hamda obrazli fikrlash qobiliyatini kuchaytiradi.

Bundan tashqari, musiqa bolalarning kognitiv rivojlanishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Musiqa orqali bolalarda diqqatni jamlash, eslab qolish, tahlil qilish va mantiqiy fikrlash kabi aqliy faoliyatlar rivojlanadi. Ritm va tempni anglash esa vaqt va fazo tushunchalarining shakllanishiga yordam beradi [4].

Umuman olganda, musiqa tinglash faoliyatini to'g'ri tashkil etish orqali bolalarning hissiy, estetik va kognitiv rivojlanishiga kompleks ta'sir ko'rsatish mumkin. Bu esa maktabgacha ta'lim tizimida musiqa tarbiyasining muhim pedagogik vosita ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Xulosa. Maktabgacha ta'lim tizimida musiqa tinglash faoliyatini samarali tashkil etish bolalarning musiqiy idrokini rivojlantirish, estetik didini shakllantirish va hissiy-kognitiv qobiliyatlarini boyitishda muhim omil hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musiqa tinglash orqali bola musiqaning ritmi,

melodiyasi va tembrini nafaqat eshitadi, balki ularni idrok etib, turli hissiy va estetik tajribalarni hosil qiladi

Musiqa tinglash jarayonini metodik jihatdan to'g'ri tashkil etish bolalarni faol ishtirok etishga undaydi, ularning tasavvur va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi hamda bolalarda o'z his-tuyg'ularini anglash va ifodalash ko'nikmalarini shakllantiradi [6]. Shu bilan birga, turli janrdagi musiqa asarlarini tanlash, musiqaning mazmunini oldindan tushuntirish va faol dialog shaklida tinglash bolalarda musiqa idrokini mustahkamlaydi. Musiqiy idrokni rivojlantirish nafaqat bolalarning san'atga bo'lgan qiziqishini oshiradi, balki ularning kognitiv va emotsional rivojlanishiga, vaqt va fazo tushunchalarini shakllantirishga, diqqat va xotira malakalarini mustahkamlashga yordam beradi. Shu bois maktabgacha ta'lim tashkilotlarida musiqa tinglash faoliyati pedagoglar tomonidan ilmiy-metodik asosda rejalashtirilishi va bolalarning yoshiga, qiziqishlariga moslashtirilishi zarur.

Natijada, musiqa tinglash faoliyatini samarali tashkil etish orqali bolalarda musiqiy idrokni shakllantirish, estetik va hissiy rivojlanishlarini qo'llab-quvvatlash, shuningdek, ularni ijodiy va tafakkurga boy shaxs sifatida tarbiyalash mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi "Maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4312-son Qarori
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" gi PF-60-son Farmoni.
3. Yo'ldosheva M., "Bolalar musiqa tarbiyasi asoslari", -T.: Tafakkur, 2020
4. Karimova D., "Musiqa tarbiyasi metodikasi", -T.: Fan va texnologiya, 2022
5. Nuritdinova X "Maktabgacha tayyorlov yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashning pedagogik va psixologik asoslari" Евразийский журнал академических исследований academy.uz/index.php/ejar/article/view/1492
6. Nuritdinova X.N Maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomolama rivojlanishida musiqiy tarbiyaning o'rni. Yosh olimlar ilmiy-amaliy konferensiyasi in-academy.uz/index.php/yo